

Nors ir suprasdamas, kad Seimas yra verčiamas vykdyti interesų grupės sumanymus, vis tik noriu atkreipti gerbiamų Seimo narių dėmesį, kad mokslo bendruomenė neblogai supranta, kas ir kodėl taip daroma. Kitas reikalas, kad ji neturi laiko, bijo atvirai raštu išreikšti savo nuomonę apie prieš 10 m. „valstybininkais“ pasivadavusių („mes – valstybininkai, jūs (mokslininkai turintys mokslo bendruomenės pasitikėjimą) – profsajungos“) „naujųjų reformatorių“ (V.Daujotis, A.Janulaitis, R.Sližys, A.Žalys ir kt.) veiklą, vedančią mokslo ir studijų sistemą į prieškrizinę būseną. [Bandėme aiškinti (ypač buvęs LMT pirmininkas prof. Kęstutis Makariūnas, kiti LMT nariai, Lietuvos mokslininkų sąjunga, mokslininkai ir dėstytojai) kad ir iš mokslo bendruomenės pasitikėjimą turinčiųjų dar neatimta LR pilietybė, todėl ir jie gali galvoti ir veikti valstybiškai, ir ne vien „valstybininkai“ turi tiesos monopolį. Bet iš tokių „savanaudžių“ „profsajungų“ tik tyčiojamosi iki šiol. Tūkstančių Lietuvos mokslininkų (jų tarpe beveik visų iškilniausiųjų) 2001 m. pasirašytas atviras laiškas prieš („reformų“ lozungais prisidengus) vykdomą Lietuvos intelektualinio potencialo žlugdymą „valstybininkų“ buvo išjuoktas.]

Dar yra ir atvirai drąsiai suformuluotų pozicijų, pvz., apie naująjį Mokslo ir studijų įstatymo (MSI) projektą: „...tokiam projektui reikėtų nepritari visiems, laikyti jį destruktyviu ir pavojingu valstybės raidai.“ Valdas Laurinavičius (Biochemijos instituto direktorius). Argumentacija, daugiau apie tai ir projekto analizės yra <http://mokslasplus.lt/lms/?q=lt/node/716>.

Tą patį tenka pasakyti ir apie priiminėjamų LMT nuostatų projektą.

Charakteringos pozicijos apie tai: „Akivaizdu, kad kuriama dar viena biurokratinė įstaiga... Finansuojama iš tų pačių mokslui ir studijoms skirtų ir taip varganų pinigų. Įtariu (neturiu įrodymų, bet kas galėtų paneigti galimybę?) tris priežastis, dėl kurių visa tai daroma:

1. ŠMM valdininkai nori ne patarėjų (jų jau pakankamai yra), bet pritarėjų.
2. ŠMM valdininkai per tokią pritariančią LMT galės "išplauti" savo atsakomybę dėl nevykusių ar tik draugų grupėms naudingų sprendimų, paversdami ją kolektyvine atsakomybe. Pavyzdžiui apstu mūsų valstybėje, kai skiriamos (!) skaitlingos mokslininkų tarybos prie įvairiausių fondų, agentūrų ir pan. tų įstaigų valdybų atsakomybei sumažinti.
3. Šio Seimo kadencija baigiasi po metų. Akivaizdu, kad kai kas po rinkimų ten nepateks. Todėl ruošia sau šiltas vietas gerai apmokamoje valstybinėje tarnyboje.

Liūdna, kad funkcionieriai "prie mokslo" vadovaus mokslui. Ne tik vadovaus strategiškai, bet ir pinigus dalins. Juoba, ministro paskirti (!), t.y. nuo ministro finansiškai ar kitaip priklausantys žmonės niekaip negalės savarankiškai "mąstyti".

**Aš tik už renkamą LMT. Net be jokių ministerijos ar vyriausybės atstovų. Atskaitinga LMT turi būti Seimui ir konkrečiai ŠMKK. Jau geriau visiškai panaikinti LMT, negu paversti ją dar vienu iš biudžeto išlaikomu padaliniu prie ŠMM ar prie ŠMM MSD. Konkrečius darbus turėtų dirbti MSD, o strateginius planus galėtų (o gal ir privalėtų) kurti Seimo ŠMKK.**”

Arūnas Tamaševičius, PUSLAIDININKŲ fizikos in-to vyriausiasis mokslo darbuotojas, PFI Tarybos pirmininko pavaduotojas.

„Berods Churcill yra pasakęs, kad nėra blogesnės valdymo formos už demokratiją, bet iki šiol nieko geresnio pasaulyje nėra sugalvota. Todėl manyčiau, kad Lietuvos mokslo taryba turėtų būti renkama visų Lietuvos mokslininkų, o ne paskiriama valdininkų. Tik tokiu atveju būtų galima

tikėtis, kad demokratiškai išrinkta Taryba galėtų užsiimti strateginiais Lietuvos mokslo reikalais, o ne jau ir taip varganų lėšų (kurios, anot "Veido" yra pasiekusios stabiliausią būseną, t.y. minimumą) persikirstymu.“ Algirdas Sužiedėlis, dr., PFI, doc.

Kai patys žymiausi mokslininkai, kuriems vykdomos ir planuojamos reformos turėtų būti labiausiai palankios, privačiuose pokalbiuose sako, kad „visą naktį nemiegojau perskaitęs naujo Mokslo ir studijų įstatymo projektą“, gal kažkas nevisai gerai su „reformatorių“ tarnavimu Lietuvos valstybei? Ir kas ta Lietuva be lietuvių galinčių pareikšti savo nuomonę ir oriai, be nuolatinio streso darbuotis? („Lietuviai vyrai nuo širdies ir kraujagyslių ligų miršta net keturis kartus dažniau nei švedai. To priežastis – lėtinis stresas“ (Veidas, 2007m. lapkričio 15d.)) Moksliniam darbui būtinas susikaupimas, stabili kūrybiška aplinka. Mokslininkai nuolatinės grėsmės, puolimo, gąsdinimų, baimės, permanentinių reformų aplinkoje dirba jau 15 metų. Pradžioje – dėl objektyvios priežasties – ekonominės krizės, o pastaruosius 10 metų dėl interesų grupuotės puolimo, permanentinių reformų ir intrigų. Specialiai kuriama situacija, kad kiekvienas mokslininkas, tyrėjų grupė kovotų tik už savo išlikimą, kovotų su kitais kolegomis, pataikautų valdininkams, būtų baimės apsuptyje ir neturėtų nei laiko, nei jėgų pagalvoti apie bendresnius šalies reikalus, prisidėti prie vakarietiškos teisinės visuotinės gerovės valstybės kūrimo.

„Susidaro išpūdis, kad sovietinio agresoriaus ir diktatoriaus monstrą visuomenėje keičia nauji mūsų nuosavi demonai – nebaudžiamumas, korupcija, totalinis nepasitikėjimas valstybe ir jos institucijomis. Kas Lietuvą atvedė į šią visuomeninę aklavietę. Tiek valstybė, tiek jos institucijos piliečiams asocijuojasi su konkrečiais žmonėmis ir jų poelgiais.“ (Veidas, 2007m. lapkričio 15d.)

Iš parinktųjų suformuota LMT reikalinga tik ŠMM MSD planų apiforminimui, analogiškai pastaraisiais metais vykdytam Bendrųjų mokslo ir studijų lėšų bei Struktūrinių fondų skirstymo apiforminimui susikurtų komisijų pritarimu.

Verta priminti, kad Pasaulio ekonomikos forumo duomenimis Lietuvos valdžios institucijos pagal palankumą organizuotoms mažumoms, arti valdžios esantiems asmenims ar grupėms yra greta Kambodžos, Mozambiko, Ugandos, Čado, Nikaragvos, Italijos, Filipinų.

Tai, kad šiuo metu nėra kam vykdyti programinį ir konkursinį finansavimą ir kad tai Lietuvoje bus didelė naujovė, švelniai sakant, nevisai tiesa.

1. Lietuvoje jau nuo 1993 m. profesionaliai veikia *Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas* (LRV 1993 m. liepos 21 d. nutarimas Nr. 540). Jo nuostatai buvo tikslinti ir keisti 7 kartus. Paskutinį kartą 2005 m. kovo 8 d. LRV nutarimas Nr. 256. Mokslinius tyrimus fondas finansavo ir/arba finansuoja (remia) per 10 skirtingų programų (konkursų būdų, mokslininkų grupių projektų, kompleksinių mokslo programų ir t.t.) pavidalu. Kol jam buvo leidžiama dirbti pakankamai savarankiškai nenurodinėjant iš ŠMM MSD kiek finansavimo skirti kokiam interesų grupei, vadinamai „programa“, visas vyko panašiai kaip tai priimta kitose šalyse.
2. Tebegalioja LRV 1993 m. gruodžio 31 d. nutarimu Nr. 1011 priimti *Valstybinių mokslo programų rengimo ir vykdymo nuostatai*. LRV 1997 m. balandžio 3 d. nutarimu Nr. 306 priimti nauji nuostatai (aktuali redakcija nuo 2002-09-11). Tai, iš esmės, ir yra Nacionalinių mokslo programų nuostatai. Už mažus pinigus buvo įvykdytos kelios tikrai kompleksinės nacionalinės programos, jų vykdymui pakviečiant visus galinčius prie jų vykdymo prisidėti tyrėjus iš visų institucijų. Tai buvo vieningos programos, kaip priešingybė pastaraisiais metais vykdomoms interesų grupių pasidarytoms Prioritetų, Aukštųjų technologijų, Pramoninės biotechnologijos, Lituanistikos programoms, kurios

yra atskirų nesusietų projektų suma. Naujų *Valstybinių mokslo* programų tvirtinimą užblokavo įtakos grupės per MSD.

Taigi Valstybinis mokslo ir studijų fondas (gal būt sustiprintas) su LMT ekspertine ir kt. pagalba puikiausiai gali vykdyti įvairiausias programas, projektus ir t.t. **O LMT turi likti ekspertine, mokslo, studijų ir eksperimentinės plėtros politiką formuojančia institucija.**

Dabar galiojantys 2003 m. balandžio 17 d. Seimo nutarimu Nr. IX-1515 priimti (jau treči nuo 1991 m.!) LMT nuostatai buvo paruošti po pusmetį vykusių intensyvių svarstymų, dalyvaujant Seimo ŠMKK, ŠMM, LMT, mokslininkų organizacijų atstovams). Šiam laikotarpiui tai yra optimalūs nuostatai. Vienintelis gyvenimo padiktuotas jų patikslinimas būtų tai, kad LMT pirmininko kandidatūrą Seimui siūlytų pati taryba. Interesų grupės per ŠMM (kaip 2003 m.) parinktas LMT pirmininkas nebus nepriklausomas, o turės „atidirbti“ jį delegavusiai interesų grupei, o ne Lietuvai. Kaip pastaraisiais metais: diskredituoti ir žlugdyti LMT.

Noriu atkreipti dėmesį, kad svarstomas LMT nuostatų projektas Nr.XP2404(2) kardinaliai nesiderina su parengtu MSĮ projektu, kuris greitai laiku turėtų pasiekti Seimą. MSĮ projekte LMT funkcijos neturi nieko bendro su „mokslo, studijų ir eksperimentinės plėtros politikos“ (LRV 2007 m. spalio 31 d. nutarimas Nr. 1164 dėl LMT nuostatų projekto) klausimais. Taigi dabar priimtus LMT nuostatus teks vėl nedelsiant keisti. Ir vėl stebėsime „kaip profesionaliai Lietuvoje kuriamas chaosas“ (Veidas, 2007 m. spalio 4 d.).

Žiūrint iš šalies kelia nuostabą ir projekto svarstymo procedūros. LMT posėdyje 2007 m. liepos 2 d. buvo parodytas projektas, kuriame be kitko buvo tokia įdomybė, kaip „Valdyba tvirtina Tarybos siūlymus“. Seime registruotame projekte XP-2404 šio „šedevro“ nelieka, šiek tiek pasikeičia Valdybos formavimas ir dar šis tas. Projektą XP-2404 svarsto Vyriausybė. Seimo Teisės departamentas, Biudžeto ir finansų komitetas (2007m. lapkričio 14 d.(!)) prirašo jaučio odas pastabų, bet pasirodo, kad yra niekieno nesvarstomas XP-2404(2) projektas, kuriame radikaliai pasikeitusi Valdybos (kuri, dalyvaujant pusei narių bendru sutarimu, faktiškai ŠMM atstovui pasiūlius, viskam pritaro ir viską nuspręso) formavimo tvarka: joje nebelieka nei universitetų rektorių konferencijos prezidento, nei mokslo institutų direktorių konferencijos prezidento ir t.t. O susirinkę komitetų ir bendruose tarybos posėdžiuose eiliniai tarybos nariai galės tik pasibėdoti. Jų kalbos ir nutarimai niekam nebus įdomūs.

Dėl aukščiau išdėstytų ir kitų čia nesuminėtų motyvų siūlau **nepriiminėti naujo LMT nuostatų projekto, kaip pavojingo valstybės raidai, esmingai didinančio korumpuotumą, sukelsiančio kitų neigiamų pasekmių mokslo ir studijų raidai, o galiojančiuose Lietuvos mokslo tarybos nuostatuose (Žin., 2003, Nr.39-1768) padaryti 22 straipsnio pakeitimą: vietoje žodžių „aptartas su Tarybos nariais“ įrašyti „išrinktas Tarybos narių“.**

**Alternatyva: Priiminėjant naujus Nuostatus, projektą reiktų iš esmės perrašyti prisilaikant kovos su Korupcija strategijos principų.**

Pagarbiai

LMT narys prof. habil.dr. Bronislovas Kaulakys